

0150800008

ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Κυπριακή
Εθνική Επιτροπή
UNESCO
Οργανισμός των
Ηνωμένων Εθνών για την
Εκπαίδευση, την Επιστήμη
και τον Πολιτισμό

Reçu CLT / CIH / ITH

Le 03 AVR. 2018

N° 0171

ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟ ΕΠΓΡΑΦΗΣ

Η Ειδική Επιτροπή Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς,
με απόφασή της ημερομηνίας 28/11/2017, έχει εγγράψει την

Ψαλτική Τέχνη (Βυζαντινή μουσική)

στον Εθνικό Κατάλογο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Κύπρου
μετά από πρόταση του Πολιτιστικού Κέντρου του Ιδρύματος Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ'
και της Κυπριακής Επιτροπής Βυζαντινών Σπουδών

*Η συμπερίληψη στον Κατάλογο συμβάλλει στην προβολή της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς της Κύπρου
και ενθαρρύνει την προστασία και τη διατήρηση της πολιτιστικής πολυμορφίας.*

Αριθμός Μητρώου: 21

Κώστας Καδής
Υπουργός Παιδείας και Πολιτισμού

Republic of Cyprus
Ministry of Education and Culture
Cyprus National Commission for UNESCO

INSCRIPTION CERTIFICATE

The Expert Committee for the Intangible Cultural Heritage of Cyprus, with its decision dated 28/11/2017, has inscribed Byzantine Chant (Byzantine Music) on the National Inventory of the Intangible Cultural Heritage of Cyprus following a proposal by the Cultural Centre of the Archbishop Makarios III Foundation and the Cyprus Committee of Byzantine Studies.

Its inclusion in the List contributes to promoting Cyprus' intangible cultural heritage and encourages the protection and preservation of cultural diversity.

Registration Number: 21

Costas Kadis
Minister of Education and Culture

Ψαλτική Τέχνη (Βυζαντινή μουσική)

http://www.unesco.org.cy/Programmes-PSaltiki_Techni_Byzantini_moysiki,GR-PROGRAMMES-04-02-03-22,GR

Αιτητής:

Πολιτιστικό Κέντρο Ιδρύματος Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ' και Κυπριακή Επιτροπή Βυζαντινών Σπουδών

Ενδιαφερόμενες κοινότητες (σχετικοί φορείς και συνεχιστές του στοιχείου):

Εκκλησία της Κύπρου και Ιερές Μητροπόλεις, *Καθεδρικός ναός* του Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου, Ναοί Ι. Μητροπόλεων, ενοριών και μονών, Ιερατική και Θεολογική Σχολή Εκκλησίας της Κύπρου, Σχολές Βυζαντινής και Παραδοσιακής Μουσικής, Χοροί Ιεροψαλτών και Χορωδίες Βυζαντινής Μουσικής, Μουσικά Σχολεία, Ωδεία, Πανεπιστήμια, κλήρος και εκκλησίασμα, θεολόγοι, [Πολιτιστικό Κέντρο Ιδρύματος Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ'](#), *Κέντρο Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου*, Πολιτιστικό Ίδρυμα «Αρχάγγελος» Ιεράς Μονής Κύκκου, *Πολιτιστικό* και *Περιβαλλοντικό Ίδρυμα* της Ιεράς Μητροπόλεως Μόρφου, Κυπριακή Επιτροπή Βυζαντινών Σπουδών, Εταιρεία Κυπριακών Σπουδών, Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών, κ.ά..

Πεδίο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς:

Προφορικές παραδόσεις και κοινωνικές πρακτικές, τελετουργίες και εορταστικές εκδηλώσεις

Έτος εγγραφής:

2017

Γεωγραφική κατανομή:

Παγκύπρια γεωγραφική κατανομή στοιχείου (αγροτικές και αστικές περιοχές) και γειτονικά Πατριαρχεία και Αρχιεπισκοπές (Ορθόδοξες Εκκλησίες της Ελλάδας, της Βουλγαρίας, της Ρουμανίας, της Σερβίας, της Αλβανίας και των Αραβοφώνων Ορθόδοξων Εκκλησιών). Λατρευτικοί χώροι (ναοί και μοναστήρια) αλλά και χώροι κοσμικού χαρακτήρα θρησκευτικού, μουσικού, πολιτιστικού προσανατολισμού (π.χ. Ιερατικές και θεολογικές σχολές, σχολές βυζαντινής και παραδοσιακής μουσικής, μουσικά σχολεία, ωδεία, πολιτιστικά ιδρύματα, επιμορφωτικά κέντρα Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού, συναυλιακοί χώροι).

Σύντομη περιγραφή:

Με ζωή 2000 και πλέον χρόνων, η ψαλτική τέχνη (γνωστή και ως βυζαντινή μουσική), άρρηκτα συνδεδεμένη με την πνευματική ζωή της Εκκλησίας και τη θρησκευτική λατρεία, θεωρείται ένα σπουδαίο είδος φωνητικής μουσικής παράδοσης, με εξέχουσα οικουμενική αξία. Αποτελεί τμήμα των κοινών εκκλησιαστικών μουσικών παραδόσεων που αναπτύχθηκαν στον γεωγραφικό χώρο της Ανατολικής Ρωμαϊκής (Βυζαντινής) Αυτοκρατορίας (Ορθόδοξες Εκκλησίες της Κύπρου, της Ελλάδας, της Βουλγαρίας, της Ρουμανίας, της Σερβίας, της Αλβανίας και των Αραβοφώνων Ορθόδοξων Εκκλησιών).

Χρησιμοποιώντας το λόγο, επενδυμένο με μουσική, αποτελεί μέχρι και τις μέρες μας το κύριο μέσο επικοινωνίας της θρησκευτικής λατρείας των κατοίκων του τόπου μας. Ως τέχνη, αποτελεί έκφραση του βυζαντινού και μεταβυζαντινού πνεύματος και πολιτισμού, με επιδράσεις από την αρχαία ελληνική, συριακή, αλλά και εβραϊκή θρησκευτική παράδοση και διανύει μια τεράστια πολιτιστική διαδρομή δια μέσου των αιώνων, αποτυπώνοντας στοιχεία της ιδιοσυγκρασίας και των κατοίκων της Κύπρου.

Η δια ζώσης διδασκαλία της ψαλτικής τέχνης εντάσσει την ψαλτική ως ένα σημαντικό είδος προφορικής παράδοσης (μουσική και θρησκευτική ποίηση). Είναι αυστηρά μονοφωνική (με εξαίρεση τη χρήση του ισοκράτη), με χορικό και αντιφωνικό χαρακτήρα και ρυθμική πολυμορφικότητα. Χρησιμοποιεί την Οκτώηχο, τους οκτώ εκκλησιαστικούς τρόπους (Ήχους). Η απουσία οργανικής συνοδείας και το παρασημαντικό σύστημα σημειογραφίας που χρησιμοποιείται στην ψαλτική, αποτελούν επιπλέον χαρακτηριστικά της γνωρίσματα. Το σύστημα της σημειογραφίας είναι μοναδικό στο είδος του – αποτελεί μια αυτοτελή μουσική γλώσσα, πέρασε δε διάφορα στάδια εξέλιξης φτάνοντας μέχρι τις μέρες μας. Συνδέεται άρρηκτα με το δημοτικό τραγούδι, τον κοσμικό-δημοτικό κλάδο της βυζαντινής μουσικής παράδοσης. Στην Κύπρο αλλά και αλλού χρησιμοποιήθηκε για να καταγράψει τη ζώσα δημοτική προφορική παράδοση.

Η ψαλτική τέχνη έχει συνδεθεί με την ανδρική φωνή. Ωστόσο οι γυναίκες ψάλτριες, συνηθίζονται στα γυναικεία μοναστήρια, αλλά και στις σύγχρονες χορωδίες. Πρωταρχικοί φορείς της ψαλτικής τέχνης σήμερα είναι το ιερατείο (πατριάρχες, αρχιεπίσκοποι, αρχιερείς, ιερείς, διάκονοι), οι μοναχοί και οι μοναχές και ιδιαίτερα οι πρωτοψάλτες, ψάλτες, δια μέσου των οποίων οι πιστοί προσεύχονται και εξυμνούν τον Τριαδικό Θεό. Επιπλέον, η μακραίωνη αυτή παράδοση διατηρείται και μεταλαμπαδεύεται ανάμεσα στο πλήρωμα της εκκλησίας, καθηγητές και σπουδαστές θεολογίας, μουσικολόγους, σπουδαστές της βυζαντινής μουσικής, χοράρχες και χορωδούς. Η πλούσια κιβωτός της βυζαντινής μουσικής που η ψαλτική τέχνη διατηρεί, αποτελεί πεδίο έρευνας και από ερευνητές άλλων ειδικοτήτων (αρχαιολόγοι, παλαιογράφοι, εθνομουσικολόγοι κ.ά).

Αναλυτική περιγραφή:

Η άμεση σχέση της ψαλτικής τέχνης με την Ορθόδοξη Εκκλησία, καταδεικνύει ότι αυτή αναπτύχθηκε και εδραιώθηκε στις περιοχές όπου πρωτοεξαπλώθηκε η χριστιανική Εκκλησία και στα μεγάλα της εκκλησιαστικά κέντρα. Πρωτίστως, στον γεωγραφικό χώρο της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, με επίκεντρο την πρωτεύουσά της, την Κωνσταντινούπολη, και κεντρικό φορέα αυτής της τέχνης τη λειτουργική ζωή στο Οικουμενικό Πατριαρχείο και την Αγία Σοφία, στην Μοναστική Κοινότητα του Αγίου

Όρους με την ακατάπαυστη λειτουργική ζωή, και στις κατά τόπους Εκκλησίες, όπως της Κύπρου, της Αντιόχειας, των Ιεροσολύμων, της Αλεξάνδρειας, κλπ.

Έτσι, ταυτόχρονα με την εξέλιξη και τη γενικότερη οργάνωση της λειτουργικής ζωής της Ορθοδόξου Εκκλησίας, η ψαλτική τέχνη συμπορεύεται και αναπτύσσεται παράλληλα με τη λατρευτική ζωή και τη διαμόρφωση του υμνολογίου. Όπως κάθε ζωντανή παράδοση, η ψαλτική γνώρισε σημαντικές αλλαγές κατά τη μακρά ιστορία της, σε συνάρτηση με ιστορικούς, θεολογικούς και τελετουργικούς παράγοντες, μέχρι να πάρει βαθμιαία τη σημερινή της μορφή.

Η τέχνη της μονοφωνικής μουσικής απόδοσης των θρησκευτικών ύμνων χωρίς μουσικά όργανα μεταδιδόμενη από γενιά σε γενιά διατηρεί ένα τεράστιο πλούτο αφού παρουσιάζει διαχρονικότητα και ανθεκτικότητα. Η ψαλτική τέχνη μέσα από την εξελικτική διαδικασία που επιφέρει ο χρόνος, με τις αλλαγές, τις προσθήκες, τις συντμήσεις, τις αφαιρέσεις, τη νέα παραγωγή κλπ., παραμένει πιστή στην παράδοση. Τα κύρια χαρακτηριστικά της τέχνης αυτής έχουν παραμείνει αναλλοίωτα ανά τους αιώνες: 1) Φωνητική μουσική χωρίς συνοδεία οργάνων. Η χρήση των οργάνων (π.χ. ταμπουράς, ψαλτήριο) περιορίζεται κατά περίπτωση στη διαδικασία της εκμάθησης, 2) Αυστηρά μονοφωνική μουσική: Η εναρμόνιση της μελωδίας περιορίζεται στη χρήση ισοκρατήματος, 3) Τροπική μουσική με χρήση της Οκτώηχου (οκτώ εκκλησιαστικοί τρόποι που ονομάζονται ήχοι) και του φυσικού κουρδίσματος, με βάση τη σειρά των αρμονικών. 3) Ελεύθερος και μεταβαλλόμενος ρυθμός, ο οποίος καθορίζεται από τον τονισμό των λέξεων, 4) Παρασημαντική σημειογραφία (οι φθόγγοι που χρησιμοποιούνται δεν ορίζουν συγκεκριμένο ύψος αλλά σχετικό, ενώ ειδικοί χαρακτήρες καθορίζουν τη χρονική διάρκεια και την συναισθηματική έκφραση).

Η ιστορία της ψαλτικής ανάγεται ήδη στους πρώτους αποστολικούς χρόνους και κινήθηκε παράλληλα με την ανάπτυξη της υμνογραφίας αφού αρχικά επένδυσε παλαιοδιαθηκικά κείμενα (ψαλμούς του Δαυίδ). Σημειογραφικά την βλέπουμε σε παπύρους του 3ου αι. και κατόπιν σε περγαμηνά χειρόγραφα, χαρακτηρισμένη ως παλαιοβυζαντινή γραφή. Περνώντας από διάφορα στάδια εξέλιξης και εξήγησης χαρακτηρίζεται ως μεσοβυζαντινή σημειογραφία μετά την Άλωση και τελικά ως νεοβυζαντινή μετά τον 18ο αι. Το 1814 οι μεγάλοι μεταρρυθμιστές της Βυζαντινής μουσικής σημειογραφίας Χρύσανθος εκ Μαδύτων, Γρηγόριος ο Πρωτοψάλτης και Χουρμούζιος ο Χαρτοφύλακας εισάγουν τη νέα μέθοδο γραφής (παρασημαντική) των εκκλησιαστικών ύμνων. Την ίδια περίοδο στην Κύπρο ο αρχιεπίσκοπος Κυπριανός, έστειλε στην Κωνσταντινούπολη κληρικούς να μάθουν την νέα μέθοδο, την οποία δίδαξαν αργότερα στο νησί. Σημαντικές φυσιογνωμίες για την εξέλιξη της ψαλτικής τέχνης στην Κύπρο στα τέλη του 19ου και αρχές 20ού αιώνα είναι οι Οικονόμος Χαράλαμπος και Στυλιανός Ελευθεριάδης (Χουρμούζιος), οι οποίοι διακρίθηκαν για τη διδασκαλία τους και την συγγραφική τους δράση. Συνεχιστής του έργου τους και σημαντικός μελετητής της βυζαντινής μουσικής της Κύπρου ήταν ο άρχων Πρωτοψάλτης της Εκκλησίας της Κύπρου, Θεόδουλος Καλλίνικος (1904-2004). Με την επίσης πλούσια συγγραφική του δράση, αλλά και με την έρευνα, τις εκπομπές του στο ραδιόφωνο, και τις ηχογραφήσεις του, κατέγραψε την εκκλησιαστική και τη δημόδη βυζαντινή μουσική παράδοση της Κύπρου και την παρέδωσε στις νεότερες γενιές.

Σήμερα, ο κεντρικός χώρος μετάδοσης της ψαλτικής τέχνης, είναι ο ιερός ναός, στον οποίο τελούνται οι λατρευτικές ακολουθίες της Εκκλησίας με τους θρησκευτικούς ψαλμούς, προσευχές, δεήσεις, αγιογραφικά αναγνώσματα και ύμνους και είναι

συνυφασμένος με τα σπουδαιότερα γεγονότα της ζωής του κάθε Χριστιανού. Η τέλεση της Θείας Λειτουργίας, των Μυστηρίων, αλλά και των σημαντικών θρησκευτικών τελετών της κοινότητας, όπως η βάπτισμα, ο γάμος, η κηδεία, καθώς και η συμμετοχή των πιστών στις μεγάλες θρησκευτικές εορτές προσδίδουν στον ναό κεντρικό ρόλο στη ζωή της κοινότητας των πιστών. Ο ναός αναγκαστικά καθίσταται ο χώρος στον οποίο η ψαλτική τέχνη, μεταδίδεται κυρίως εμπειρικά, δηλαδή με την εφαρμογή της στην πράξη. Η διδασκαλία της ψαλτικής τέχνης προηγείται πάντοτε της εμπειρικής πράξης σε σχολές ψαλτικής ή με τη μαθητεία σε καταξιωμένους ή πεπειραμένους ψάλτες. Η ακουστική και η εμπειρική εκμάθηση της ψαλτικής αποτελεί ουσιαστικό κομμάτι της σωστής εκπαίδευσης των ψαλτών, αφού η γραπτή απόδοση των ύμνων και ψαλμών μέσω της παρασημαντικής σημειογραφίας είναι περιγραφική και διασώζει κυρίως τα βασικά τους στοιχεία.

Στην σύγχρονη Κύπρο του 21ου αιώνα, η ψαλτική τέχνη εξακολουθεί να κατέχει σημαντικό ρόλο στη θρησκευτική ζωή των Κυπρίων και συμβάλλει στην ανάπτυξη της σύγχρονης καλλιτεχνικής δημιουργίας και της μουσικής εκπαίδευσης γεφυρώνοντας χιλιόχρονες πολιτιστικές αξίες με τις ανάγκες του σήμερα.

Σε δύσκολους καιρούς, η ανάγκη για επιστροφή στις ρίζες, στην παράδοση και τις αξίες καθίσταται ακόμα πιο έντονη. Αντίστοιχα με την επιστροφή στην παραδοσιακή βυζαντινή αγιογραφία (Νεοαναγεννησιακή και Νεοβυζαντινή τέχνη), παρουσιάζεται ένα ανανεωμένο ενδιαφέρον μελέτης και διάδοσης της παραδοσιακής βυζαντινής μουσικής (εκκλησιαστικής και κοσμικής) όχι μόνον από τους άμεσα ενδιαφερόμενους φορείς, αλλά και από ερευνητές με συγγενή ενδιαφέροντα.

Η ψαλτική τέχνη γνωρίζει ιδιαίτερη ώθηση χάρη στη λειτουργία και δράση: 1) πανεπιστημιακών σχολών θεολογίας, αλλά και ιερατικών σχολών, 2) σχολών βυζαντινής και παραδοσιακής μουσικής, 3) χορών ιεροψαλτών και χορωδιών βυζαντινής μουσικής. Παράλληλα, στη διάδοση της ψαλτικής τέχνης συντείνει η μελέτη και η διοργάνωση εκδηλώσεων και επιστημονικών συνεδρίων από πολιτιστικά και ερευνητικά κέντρα, ιδρύματα και μουσεία, ενώ η διάδοσή της στους νέους προωθείται και μέσω της ένταξης του μαθήματος της βυζαντινής μουσικής στα μουσικά σχολεία της Κύπρου.

Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζει η ψαλτική τέχνη σήμερα, παρά την ώθηση που παρατηρείται, οφείλονται στην ιδιαίτερη σύνδεση της ψαλτικής τέχνης με τη λειτουργική ζωή και τη μειωμένη συμμετοχή των πιστών στη θεία Λειτουργία και τα Μυστήρια της Εκκλησίας. Παράλληλα η χρήση στην ψαλτική τέχνη αρχαίων και μεσαιωνικών κειμένων προκαλεί δυσκολία στον σύγχρονο άνθρωπο να κατανοήσει τα ψαλλόμενα. Η μεγαλύτερη πρόκληση που αντιμετωπίζει η ψαλτική τέχνη είναι το μειωμένο ενδιαφέρον για την εκμάθηση ή ακρόαση της μουσικής αυτής, αφού στις μέρες μας έχουν επικρατήσει διάφορα είδη της δυτικοευρωπαϊκής μουσικής με τα οποία το κοινό νιώθει πιο εξοικειωμένο, αφού προωθούνται μέσω των σύγχρονων μέσων επικοινωνίας.

Σχετικοί φορείς και οργανώσεις

A. Εκκλησία της Κύπρου και Ι. Μητροπόλεις

1. Εκκλησία της Κύπρου

Γραφείο Ενημερώσεως και Επικοινωνίας της Εκκλησίας της Κύπρου
Ιερά Αρχιεπισκοπή Κύπρου

Τ.Θ. 21130, 1502 Λευκωσία
Τηλ.: 22554600/611
Ηλ. ταχ.: office@churchofcyprus.org.cy
Ιστότοπος: <http://churchofcyprus.org.cy>

- 2. Ιερά Μητρόπολη Πάφου**
Τ.Θ. 60054, 8100 Πάφος
Τηλ.: 26821000
Ηλ. ταχ.: metropolis@impaphou.org, Tuxikos@impaphou.org
Ιστότοπος: <http://www.impaphou.org/>
- 3. Ιερά Μητρόπολη Κιτίου**
Λάρνακα
Τηλ.: 24652269 , 24815032
Ηλ. ταχ.: i.m.kitiou@logosnet.cy.net
Ιστότοπος: <http://imkitiou.org/>
- 4. Ιερά Μητρόπολη Κυρηνείας**
Αχιλλέως 3
2112 Αγλαντζιά
Τ.Θ. 20258, 2150 Αγλαντζιά
Τηλ.: 22444242
Ηλ. ταχ.: i.m.k.@cytanet.com.cy, info@m-kyrenia.org
- 5. Ιερά Μητρόπολη Λεμεσού**
Αγίου Ανδρέου 306,
3304 Λεμεσός
Τηλ.: 25 864300
Ηλ. ταχ.: grammateia.imlemesou@gmail.com
Ιστότοπος: <http://www.imlemesou.org/>
- 6. Ιερά Μητρόπολη Μόρφου**
Μητροπόλεως 3, 2831 Ευρύχου
Τηλ.: 22932401
Ηλ. ταχ.: info@immorfou.org.cy, internet@immorfou.org.cy
Ιστότοπος: <http://www.immorfou.org.cy/>
- 7. Ιερά Μητρόπολη Κωνσταντίας και Αμμοχώστου**
Αγίου Γεωργίου 12
Τ.Θ. 34034
5309 Παραλίμνι, Αμμόχωστος
Τηλ.: 23812444
Ηλ. ταχ.: info@imconstantias.org.cy
Ιστότοπος: <http://www.imconstantias.org.cy/>
- 8. Ιερά Μητρόπολη Κύκκου και Τυλλυρίας**
Τηλ.: 22390681
Ηλ. ταχ.: gramateiakykkos@gmail.com
Ιστότοπος: <http://imkykkou.org.cy/>
- 9. Ιερά Μητρόπολη Ταμασού και Ορεινής**

Λεωφόρος Σταύρου Στυλιανίδη
2642 Έπισκοπείο
Τηλ.: 22465465
Ηλ. ταχ.: imt@imtamasou.org.cy
Ιστότοπος: www.imtamasou.org.cy

10. Ιερά Μητρόπολη Τριμυθούντος

Δημητρίου Χάματσου 87
2540 Ιθάλιον
Τ.Θ. 11001, 2550 Ιθάλιον
Τηλ.: 22527000
Ηλ. ταχ.: info@imtrimythountos.org.cy
Ιστότοπος: <http://www.imtrimythountos.org.cy/>

Β. Ιερατικές και Θεολογικές Σχολές / Πανεπιστημιακές Σχολές

1. Ιερατική Σχολή «Απόστολος Βαρνάβας» - Εκκλησία της Κύπρου

Χατζηπετρή 85
2057 Στρόβολος
Τηλ.: 22590333, 22590643
Ηλ. ταχ.: ieratiki@cytanet.com.cy
Ιστότοπος: <http://ieratiki.cy.net>

2. Θεολογική Σχολή Εκκλησίας Κύπρου

Ισοκράτους 1-7, 1016 Λευκωσία
Τηλ.: 22443055
Ηλ. ταχ.: admissions@theo.ac.cy, info@theo.ac.cy
Ιστότοπος: <http://theo.ac.cy/>

3. Τμήμα Θεολογίας και Πολιτισμού, Πανεπιστήμιο Λευκωσίας

Μακεδονίτισσης 46,
2417 Λευκωσία
Ηλ. ταχ.: admissions@unic.ac.cy
Ιστότοπος: <https://www.unic.ac.cy/el/schools/tmima-theologias>

4. Μεταπτυχιακό πρόγραμμα θεολογικών σπουδών, Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφου

Λεωφόρος Δανάης 2
8042 Πάφος
Κύπρος
Τηλ.: 96560489, 99234157
Ηλ. ταχ.: a.koutroumpeli@nup.ac.cy, t.alexandrakis@nup.ac.cy
Ιστότοπος: <http://www.nup.ac.cy/gr/courses/master-in-theological-studies/>

5. Τμήμα Βυζαντινών και Νεοελληνικών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Κύπρου

Ταχ. Κιβ. 20537
1678 Λευκωσία
Τηλ.: 22893880
Ηλ. ταχ.: bmg@ucy.ac.cy
Ιστότοπος: <https://www.ucy.ac.cy/bmg/el/>

Γ. Σχολές Βυζαντινής Μουσικής / Μουσικά Σχολεία

- 1. Σχολή Βυζαντινής Μουσικής Ιεράς Μητρόπολης Πάφου**
Τ.Θ. 60054, 8100 Πάφος
Τηλ.: 26821000
Ηλ. ταχ.: metropolis@impaphou.org, Tuxikos@impaphou.org
Ιστότοπος: <http://www.impaphou.org/>
Υπεύθυνος: Χρίστος Δ. Αριστείδου
Τηλ.: 99548120
- 2. Σχολή Βυζαντινής Μουσικής Μητρόπολης Κιτίου**
Πνευματικό Κέντρο Ιεράς Μονής Αγίου Γεωργίου Κοντού, Λάρνακα
Τηλ.: 24652269 , 24815032
Ηλ. ταχ.: i.m.kitiou@logosnet.cy.net
Ιστότοπος: <http://imkitiou.org/>
Υπεύθυνος: Ανδρέα Αβραάμ Βάβα
- 3. Σχολή Εκκλησιαστικής και Παραδοσιακής Μουσικής «Ρωμανός ο Μελωδός» Ιεράς Μητρόπολης Λεμεσού**
Ιερά Μητρόπολις Λεμεσού
Αγίου Ανδρέου 306
Τ.Θ. 56091,3304, Λεμεσός
Τηλ.: 25864300
Ηλ. ταχ.: gramateia@imlemesou.org.cy
Ιστότοπος: <http://romanosmelodos.com/>
Διευθυντής Σχολής: Πρωτ. Νικόλαος Λυμπουρίδης
- 4. Παράρτημα Σχολής Εκκλησιαστικής και Παραδοσιακής Μουσικής «Ρωμανός ο Μελωδός», Κυπερούντα, Ιερός Ναός Αγ. Μαρίνας**
Τηλ.: 99409041, 25532253
Ιστότοπος: <http://romanosmelodos.com/>
Υπεύθυνος: Πρωτ. Ιωάννη Ιωάννου, Τηλ.: 99409041, 25532253
Γραμματέας Σχολής: Βασίλειος Πηλαβάκης, 99133971
- 5. Σχολή Εκκλησιαστικής Μουσικής «Όσιος Νείλος», Ιεράς Μητρόπολης Ταμασού και Ορεινής**
Λεωφόρος Σταύρου Στυλιανίδη, 2642 Έπισκοπεϊό
Τηλ.: 22465465
Ηλ. ταχ.: imt@imtamasou.org.cy
Ιστότοπος: www.imtamasou.org.cy
Υπεύθυνος: Πρωτ. Ανδρέας Σπυριδίης.
- 6. Σχολή Βυζαντινής Μουσικής, Πολιτιστικό και Περιβαλλοντικό Ίδρυμα Ιεράς Μητρόπολης Μόρφου**
Αγίων Βαρνάβα και Ιλαρίωνος 4
2731 Περιστερώννα Μόρφου
Τηλ.: 22823330, 22823360
Ηλ. ταχ.: politistiko@immorfou.org.cy
- 7. Σχολή Βυζαντινής Μουσικής της Ιεράς Μονής Κύκκου**

- Μετόχι Ιεράς Μονής Κύκκου «Άγιος Προκόπιος», Λευκωσία
Τηλ.: 22666565
Ιστότοπος: <http://imkykkou.org.cy/archives/2079>
Υπεύθυνος Σχολής: Άριστος Θουκυδίδης
Υπεύθυνοι καθηγητές: Άριστος Θουκυδίδης, Ανδρέας Αβραάμ, Ανδρέας Παπανδρέου, Δρ. Χριστόδουλος Βασιλειάδης
- 8. Σχολή Παραδοσιακής Μουσικής Αγία Σοφία**
Ιστότοπος: <http://agiasofia-music.cy.net/>
Υπεύθυνος καθηγητής βυζαντινής μουσικής: Νεκτάριος Ιωάννου (99696627)
- 9. Μουσικό Σχολείο Λευκωσίας**
Παγκύπριο Γυμνάσιο
Πλατεία Αρχ. Κυπριανού 1016, Λευκωσία
Τηλ.: 22343518
Ηλ. ταχ.: lyk-mousiko-lef@schools.ac.cy
Ιστότοπος: <http://mousiko-scholeio-lef.schools.ac.cy/>
Υπεύθυνοι καθηγητές βυζαντινής μουσικής:
Δρ Χριστόδουλος Βασιλειάδης, Ευάγγελος Γεωργίου
Υπεύθυνος καθηγητής παραδοσιακής μουσικής: Ανδρέας Χριστοδούλου
- 10. Μουσικό Σχολείο Λεμεσού «Μάριος Τόκας»**
Λανίτιο Λύκειο
Λεωφόρος Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ', Λεμεσός
Τηλ.: 25692080
Ηλ. ταχ.: lyk-mousiko-lem@schools.ac.cy
Ιστότοπος: <http://mousiko-scholeio-lem.schools.ac.cy/>
Υπεύθυνος καθηγητής βυζαντινής μουσικής: Σωτήρης Νικηφόρου
Υπεύθυνος καθηγητής παραδοσιακής μουσικής: Ανδρέας Χριστοδούλου
- 11. Μουσικό Σχολείο Πάφου**
Γεωργίου Γρίβα Διγενή 7
8047 Πάφος
Τηλ.: 26933660, 26932413
Ηλ. ταχ.: lyk-mousiko-paf@schools.ac.cy
Ιστότοπος: <http://mousiko-scholeio-paf.schools.ac.cy/>
Υπεύθυνος καθηγητής βυζαντινής μουσικής: Χρίστος Αριστείδου
Υπεύθυνος καθηγητής παραδοσιακής μουσικής: Σωκράτης Τερπίζης
- 12. Μουσικό Σχολείο Αμμοχώστου**
Λεωφ. Φώτη Πίττα 69Α, Τ.Κ. 35505. 5350 Φρέναρος, Κύπρος
Τηλ.: 23742853, 23820282
Ηλ. ταχ.: lyk-mousiko-amm@schools.ac.cy
Ιστότοπος: <http://mousiko-scholeio-amm.schools.ac.cy/>
Υπεύθυνος καθηγητής βυζαντινής μουσικής: Ευάγγελος Γεωργίου
Υπεύθυνος καθηγητής παραδοσιακής μουσικής: Χριστόδωρος Μνάσωνος
- 13. Μουσικό Σχολείο Λάρνακας**
Λύκειο Αγίου Γεωργίου
Λεωφ. Γεωργίου Γρίβα Διγενή 101, 6043 Λάρνακα
Τηλ.: 24823383

Ηλ. ταχ.: mousiko-scholeio-lar@schools.ac.cy
Ιστότοπος: <http://mousiko-scholeio-lar.schools.ac.cy/>
Υπεύθυνος καθηγήτρια βυζαντινής μουσικής: Ιωάννα Γκερμπεσιώτη
Υπεύθυνος καθηγητής παραδοσιακής μουσικής: Χριστόδωρος Μνάσωνος

Δ. Χοροί Ιεροψαλτών και Χορωδίες βυζαντινής μουσικής

- 1. Βυζαντινός Χορός Ιεροψαλτών της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κύπρου «Άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός»**
Ιερά Αρχιεπισκοπή Κύπρου
Τ.Θ. 21130, 1502 Λευκωσία
Τηλ.: 22554600, 22554611
Ηλ. ταχ.: pddemosth1@gmail.com
Υπεύθυνος: Πρωτοπρεσβύτερος Δημήτριος Δημοσθένους
- 2. Βυζαντινή Χορωδία Ιεράς Μητρόπολης Πάφου**
Τ.Θ. 60054, 8100 Πάφος
Τηλ.: 26821000
Ηλ. ταχ.: metropolis@impaphou.org, Tuxikos@impaphou.org
Ιστότοπος: <http://www.impaphou.org/>
Υπεύθυνος: Χρίστος Δ. Αριστείδου
Τηλ.: 99548120
- 3. Χορωδία βυζαντινής μουσικής «Ρωμανός ο Μελωδός»**
Ιερά Μητρόπολις Λεμεσού
Αγίου Ανδρέου 306
3304 Λεμεσός
Τηλ.: 25864300
Ηλ. ταχ.: gramateia@imlemesou.org.cy
Ιστότοπος: <http://romanosmelodos.com/>
Διευθυντής Σχολής: Πρωτ. Νικόλαος Λυμπουρίδης
- 4. Βυζαντινός Χορός Ιεροψαλτών Ιεράς Μονής Κύκκου**
Μετόχι Ιεράς Μονής Κύκκου «Άγιος Προκόπιος», Λευκωσία
Τηλ.: 22666565
Ιστότοπος: <http://imkykkou.org.cy/archives/2079>
- 5. Χορός ψαλτών «Κύπριοι Μελωδοί»**
Χοράρχης: Ευάγγελος Γεωργίου
Ηλ. ταχυδρομείο: evaggelosgeorgiou@gmail.com
Τηλέφωνο: 99095047

Ε. Πολιτιστικά και Ερευνητικά Κέντρα / Ιδρύματα / Μουσεία

- 1. Πολιτιστικό Κέντρο Ιδρύματος Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ΄**
Πλατεία Αρχ. Κυπριανού, Τ.Θ. 21269,
1505 Λευκωσία
Τηλ.: 22430008
Ηλ. ταχ.: info@makariosfoundation.org.cy
Ιστότοπος: <http://www.makariosfoundation.org.cy/>

- 2. Πολιτιστικό Ίδρυμα «Αρχάγγελος» Ιεράς Μονής Κύκκου**
Τ.Θ. 28192, Λευκωσία
Τηλ.: 22370002
Ηλ. ταχ.: kentromeleton@gmail.com
Ιστότοπος: <http://politistiko-idryma.org.cy/>, www.imkykkou.com.cy
- 3. Πολιτιστικό και Περιβαλλοντικό Ίδρυμα Ιεράς Μητροπόλεως Μόρφου**
Αγίων Βαρνάβα και Ιλαρίωνος 4
2731 Περιστερώννα, Μόρφου
Τηλ.: 22823330, 22823360
Ηλ. ταχ.: politistiko@immorfou.org.cy
- 4. Βυζαντινό Μουσείο Ιδρύματος Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ΄**
Πλατεία Αρχ. Κυπριανού, Τ.Θ. 21269
1505 Λευκωσία
Τηλ.: 22430008
Ηλ. ταχ.: info@makariosfoundation.org.cy
Ιστότοπος: <http://www.makariosfoundation.org.cy/>
- 5. Κυπριακή Επιτροπή Βυζαντινών Σπουδών**
Λευκώνας 8, 1011 Λευκωσία
Τηλ.: 99759021
Ηλ. ταχ.: info@kebys.org
Ιστότοπος: <http://www.kebys.org>
- 6. Βυζαντινολογική Εταιρεία Κύπρου**
Τ.Θ. 24777
1303 Λευκωσία
Ηλ. ταχ.: secretary@byzantinistsociety.org.cy, info@byzantinistsociety.org.cy
Ιστότοπος: <http://byzantinistsociety.org.cy/>
- 7. Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών**
Γλάδστωνος 6, 1095 Λευκωσία
Τηλ.: 22456319, 22456320
Ηλ. ταχ.: archeiokee@moec.gov.cy, apouradier_loizidou@moec.gov.cy
Ιστότοπος: <http://www.moec.gov.cy/kee/>
- 8. Εταιρεία Κυπριακών Σπουδών**
Τ.Θ. 21436, 1508 Λευκωσία
Τηλ.: 22432578
Ηλ. ταχ.: cypriotstudies@gmail.com

Ιστότοπος: <http://www.cypriotstudies.org/>, <http://cypriotstudies.blogspot.com.cy/>

Ενδεικτική βιβλιογραφία:

Αργυρού, Χ. (2011) *Διδάσκοντας τη Βυζαντινή Κύπρο μέσα από τις πηγές: πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές για τη διδασκαλία της ιστορίας της Κύπρου κατά τη βυζαντινή περίοδο* (Βιβλίο και ψηφιακός δίσκος πηγών για τον εκπαιδευτικό), Λευκωσία: Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων.

Βασιλειάδης, Χ. (1999) *Τυπική Διάταξη της καθ' ημέραν Ακολουθίας*, Λευκωσία: Εκδόσεις Ταΐσία.

Βασιλειάδης, Χ. (2012) *Η συμβολή της εκκλησιαστικής μουσικής στο ποιμαντικό έργο της εκκλησίας*, Διδακτορική διατριβή, Λευκωσία: Αγία Ταΐσία.

Βασιλειάδης, Χ. (2013) *Δέκα μελέτες για την ψαλτική τέχνη*, Λευκωσία: Αγία Ταΐσία.

Βασιλειάδης, Χ. (2014) *Αναλύσεις χαρακτήρων ποιότητας βυζαντινής μουσικής*, Αγία Ταΐσία.

Βασιλειάδης, Χ. (2015) *Αθησαύριστες επιστολές του διδασκάλου της ψαλτικής τέχνης Οικονόμου Χαραλάμπους*, Λευκωσία: Αγία Ταΐσία.

π. Δημοσθένους, Δ. (2002) 'Το κλιτόν μέλος ως ενδεδειγμένος τρόπος ανάγνωσης του ευαγγελίου', στο Π. Χατζημάρκος & Κ. Κοκκινόφτας (επιμ.), *Ύψιστου κλήσις*, Εορταστικός Τόμος με την ευκαιρία της συμπλήρωσης σαράντα χρόνων λειτουργίας της Ιερατικής Σχολής Απόστολος Βαρνάβας, Λευκωσία, σ. 163-174.

π. Δημοσθένους, Δ. (2016) *Η μελοποιία του Αρχιερατικού καιρού*, Μεταπτυχιακή διατριβή, Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφου, Πάφος.

Ιερά Αρχιεπισκοπή Κύπρου (1994-2016) *Κύπρια Μηναία* (τομ. 1-11), Θεσσαλονίκη: Μέλισσα.

Ιωάννου – Βασιλείου, Δ. (2009) *Το Δωδεκάροτο – Εικόνα: Η άλλη γλώσσα της Θεολογίας*, Λευκωσία: Εκδόσεις Βιβλικεκδοτική.

Καλλίνικος, Θ. (1948) *Εθνική ψαλμωδία: περιέχουσα τας φήμας και πολυχρονισμούς της Ιεράς Συνόδου Κύπρου, Δοξολογίας, Πολυχρονισμούς του Βασιλέως των Ελλήνων Παύλου Α' και δημώδη ελληνικά άσματα και άλλα*, Λευκωσία: [χ.ε.].

Καλλίνικος, Θ. (1951) *Κυπριακή λαϊκή μούσα*, Λευκωσία: [χ.ε.].

Καλλίνικος, Θ. (1958) *Νέον Αναστασιματάριον: περιέχον την εν ταις Κυριακαίς του ενιαυτού ψαλλομένην Αναστάσιμον Ακολουθίαν*, 2η έκδ., Λευκωσία: [χ.ε.].

Καλλίνικος, Θ. (1956) *Δοξαστάριον*, Λευκωσία: [χ.ε.].

Καλλίνικος, Θ. (1973) *Μουσικός Λειτουργικός Θησαυρός: περιέχον άπαντα τα εν τη Ιερά Λειτουργία ψαλλόμενα*, Λευκωσία: [χ.ε.].

Καλλίνικος, Θ. (1977) *Ειρμολόγιον: περιέχον τα κυριώτερα αυτόμελα και όλας τας καταβασίας του ενιαυτού μετά των μεγαλυναρίων των Δεσποτικών και Θεομητορικών εορτών*, Λευκωσία: [χ.ε.].

Καλλίνικος, Θ. (1976) *Μεθοδικός οδηγός: δια την εκμάθησιν της Εκκλησιαστικής Βυζαντινής Μουσικής, απαραίτητος δια τους σπουδαστάς των ωδείων, των παιδαγωγικών ακαδημιών, των εκκλησιαστικών σχολών και των ιεροψαλτών*, Λευκωσία: [χ.ό.].

- Καλλίνικος, Θ. (1977)** *Η Αγία και Μεγάλη Εβδομάς*, Λευκωσία: [χ.ε.].
- Καλλίνικος, Θ. (1977)** *Μέγα θεωρητικόν εκκλησιαστικής βυζαντινής μουσικής*, Λευκωσία: [χ.ό.].
- Καλλίνικος, Θ. (1977)** *Μέγα θεωρητικόν εκκλησιαστικής βυζαντινής μουσικής*, Λευκωσία: [χ.ε.].
- Καλλίνικος, Θ. (1978)** *Τριώδιον και ο Ακάθιστος Ύμνος*, Λευκωσία: [χ.ε.].
- Καλλίνικος, Θ. (1984)** *Νεκρώσιμος Ακολουθία: περιέχουσα: Α'. Άπασαν την Νεκρώσιμον και Επιμνημόσυνον Ακολουθία, Β'. Την αυτήν εν Μουσικώ Κειμένω*, Λευκωσία: [χ.ε.].
- Καράς, Σ. (1986)** *Μέθοδος Ελληνικής Μουσικής: Θεωρητικόν Α'-Β'*, Αθήνα: [χ.ε.].
- Κέντρο Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου (2006)** *Η βυζαντινή μουσική και οι αναστάσιμοι ύμνοι*. Πρακτικά συνεδρίου (Λευκωσία, 6 Μαΐου 2005), Λευκωσία: Κέντρο Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου.
- Κιτρομηλίδου, Μ. (2001)** *Κυπριακά Δημοτικά Θρησκευτικά Ποιήματα από το Ανέκδοτο Χειρόγραφο του Εμμανουήλ Χριστοδούλου-Χατζηφιλίππου, Χουλιώτη*. Λευκωσία: Κέντρο Μελετών, Ιεράς Μονής Κύκκου.
- Κωνσταντίνου Γ. (1997)** *Θεωρία και Πράξη της Εκκλησιαστικής Μουσικής*, Αθήνα: [χ.ε.].
- Μιχαηλίδης, Σ. (2003)** (c. 1981) *Εγκυκλοπαίδεια της Αρχαίας Ελληνικής Μουσικής*. Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τράπεζας.
- Νεοφύτου, Α. (2014)** *Λαϊκή λατρεία στην παραδοσιακή κοινωνία της Κύπρου. Οι γιορτές του Δωδεκαημέρου*, Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, Λευκωσία: Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών.
- Παπαδόπουλλος, Θ. (επιμ.) (2005)** *Ιστορία της Κύπρου, τ. Γ', Βυζαντινή Κύπρος*, Λευκωσία: Ίδρυμα Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ'.
- Παπαδοπούλου, Θ. (2010)** *Εκκλησιαστική Σάλπιγξ: άπαντα τα βυζαντινομουσικολογικά Στυλιανού Χουρμουζίου*, Λευκωσία: Θεόδωρος Παπαδόπουλος.
- Παπασάββας, Ν. (2000)** *Μεθοδική διδασκαλία της εκκλησιαστικής βυζαντινής μουσικής*, Λεμεσός: Παπασάββας Νίκος.
- Πρωτοπαπά, Κ. (2012)** *Τα έθιμα του θανάτου στην παραδοσιακή κοινωνία της Κύπρου. Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών*, Λευκωσία: Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών: Λευκωσία.
- Πρωτοπαπά, Κ. (2009)** *Έθιμα της γέννησης στην παραδοσιακή κοινωνία της Κύπρου*, Λευκωσία: Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών: Λευκωσία.

Σοφοκλέους, Α. Κ. (2009) *Στυλιανός Χουρμούζιος: Εκπαιδευτικός, δημοσιογράφος, πρωτοψάλτης, λογοτέχνης*, Λευκωσία: I.M.M.E. Intercollege.

Σοφοκλέους, Α. Κ. (επιμ.) (2010) *Ο πάππος και η δισέγγονη / Στυλιανού Χουρμούζιος*, Λευκωσία: Εν Τύποις.

Χαραλάμπους, Ο. (1940) *Βυζαντινής μουσικής χορδή: θεωρητικόν*, Πάφος: Ιερά Μητρόπολις Πάφου.

Χατζησολωμού, Σ. Ι. (1975) *Βυζαντινή θεία λειτουργία: περιέχουσα άπαντα τα εν τη θεία και ιερά λειτουργία ψαλλόμενα εμπειπλουτισμένη δια σπουδαιοτάτου και εξαιρέτου χρείας περιεχομένου, καταρτισθείσα κατά τα κλασσικά πρότυπα της ιεράς μουσικής της Ορθοδόξου Ανατολικής Εκκλησίας*, Λευκωσία: [χ.ε.].

Χατζησολωμού, Σ. Ι. (2003) *Ασματική Ακολουθία της Υπεραγίας Θεοτόκου της Αποκαλύψεως*, Λευκωσία: Ιερά Βασιλική και Σταυροπηγιακή Μονή Κύκκου.

Χατζησολωμού, Σ. Ι. (2004) *Βυζαντινός Ακάθιστος Ύμνος: ήτοι ασματική ακολουθία του Ακαθίστου Ύμνου καταρτισθείσα κατά τα κλασσικά πρότυπα της ιεράς μουσικής της Ορθοδόξου Ανατολικής Εκκλησίας*, Λευκωσία: Έκδοσις Ιεράς Μονής Κύκκου.

Χατζησολωμού, Σ. Ι. (2005) *Βυζαντινός Όρθρος: ήτοι ασματική ακολουθία περιέχουσα άπαντα τα κατά τον όρθρον των Κυριακών κυρίως ψαλλόμενα καθώς και τα ουσιωδέστερα εκ του αναστασιματαρίου και άπαντα τα εκ του ειρμολογίου των τε ακινήτων και κινητών εορτών, καταρτισθείσα κατά τα κλασσικά πρότυπα της Ιεράς Μουσικής της Ορθοδόξου Ανατολικής Εκκλησίας και κατά το αρχαίον και σεμνοπρεπές ύφος της Μεγάλης Εκκλησίας*, Λευκωσία: Κέντρο Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου.

Χατζησολωμού, Σ. Ι. (2006) *Βυζαντινή Αγία και Μεγάλη Εβδομάς: ήτοι ασματική ακολουθία της Εβδομάδος των Παθών του Κυρίου καθώς και της Λαμπροφόρου Αναστάσεως μετά τε της τυπικής διατάξεως καταρτισθείσα κατά τα κλασσικά πρότυπα της ιεράς μουσικής της Ορθοδόξου Ανατολικής Εκκλησίας και κατά το αρχαίον και σεμνοπρεπές ύφος της Μεγάλης Εκκλησίας*, Λευκωσία: Κέντρο Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου.

Χατζησολωμού, Σ. Ι. (2006) *Βυζαντινόν Εορτολόγιον: ήτοι δοξαστάριον του Όρθρου του όλου ενιαυτού των τε ακινήτων και κινητών εορτών μετά των κυριωτέρων στιχηρών των Αίνων καταρτισθέν κατά τα κλασσικά πρότυπα της ιεράς μουσικής της Ορθοδόξου Ανατολικής Εκκλησίας και κατά το αρχαίον και σεμνοπρεπές ύφος της Μεγάλης Εκκλησίας μετά άκρως ενδιαφέροντος μεσαιωνικού παραρτήματος*, Λευκωσία: Κέντρο Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου.

Χατζησολωμού, Σ. Ι. (2006) *Εγχειρίδιον ιστορίας, βυζαντινής μουσικής, υμνολογίας, λειτουργικής, τυπικού εκκλησίας, απαγγελίας αναγνωσμάτων, Έμπα*, Πάφος: [χ.ε.].

Χατζησολωμού, Σ. Ι. (2007) *Βυζαντινός εσπερινός: περιέχων άπαντα τα του Μεγάλου Εσπερινού, του Εσπερινού της Μεγάλης Τεσσαρακοστής, της Λειτουργίας των Προηγιασμένων, του Μεγάλου Αποδείπνου, καθώς και τα κυριώτερα του Εσπερινού του εορτολογίου του όλου ενιαυτού, των τε ακινήτων και κινητών εορτών, ήτοι των Μηναίων, του Τριωδίου και Πεντηκοσταρίου, κατά τα κλασσικά πρότυπα της ιεράς μουσικής της*

Ορθοδόξου Ανατολικής Εκκλησίας και κατά το αρχαίον και σεμνοπρεπές ύφος της Μεγάλης Εκκλησίας, Λευκωσία : Κέντρο Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου.

Χουρμούζιος, Σ. (1922) *Η Νεκρώσιμος Ακολουθία: κατά το τυπικόν της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας*, Λευκωσία: Τυπογραφείον "Θεσσαλονίκης".

Χουρμούζιος, Σ. (1924) *Μέθοδος προς ταχείαν εκμάθησιν της βυζαντινής μουσικής*, Λευκωσία: Τύποις Θεσσαλονίκης.

Χουρμούζιος, Σ. (1934) *Ο Δαμασκηνός: ήτοι θεωρητικόν πλήρες της βυζαντινής μουσικής, μετά γυμνασμάτων προς πρακτικὴν διδασκαλίαν εν τω τέλει*, Λευκωσία: Τύποις Μουσών.

Χουρμούζιος, Σ. (1934) *Εθνική Μούσα: Τυπική Διάταξις*, Κύπρος: [χ.ε.].

Χουρμούζιος, Σ. (1936) *Μέθοδος προς εύκολον διδασκαλίαν της Βυζαντινής Μουσική*, 2η έκδ., Λευκωσία: Τύποις Μουσών.

Demetriou, C. I. (2002) 'Die Musikalische Praxis der Griechisch-Orthodoxen Kirche Zyperns und ihre Hauptvertreter (14.-20. Jahrhundert)', *Επετηρίδα Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών*, 28, pp. 43-63.

Demetriou, C. I. (2007) *Spätbyzantinische Kirchenmusik im Spiegel der zypriotischen Handschriftentradition. Studien zum Machairas Kalophonon Sticherarion A4*, Frankfurt am Main.

Jakovljevic, A. (1990) *Catalogue of Byzantine Chant Manuscripts in the Monastic and Episcopal Libraries of Cyprus*, Nicosia: Cyprus Research Centre.

Metcalf, M. D. (2009) *Byzantine Cyprus (491–1191)*, Nicosia: Cyprus Research Centre.

Polyniki, A. (2011) *From wedding dance floors to music classrooms: Narratives of Learning to Play Traditional Music Instruments Amongst Greek Cypriots (1930-2010)*, PhD thesis, Reading: University of Reading.

Ιστότοποι

Χορωδία Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κύπρου «Άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός»

<https://www.youtube.com/user/1demosth>

Βυζαντινή χορωδία «ΡΩΜΑΝΟΣ Ο ΜΕΛΩΔΟΣ» της Ιεράς Μητροπόλεως Λεμεσού

https://www.youtube.com/watch?v=dGq7i6mcJ_o&list=PLjITXn39PN3ZOHRD6-WRcexBabJdb7Wpt

Ιερά Μονή Κύκκου

<https://www.youtube.com/user/mkykkou>

Σχολή Παραδοσιακής Μουσικής «Αγία Σοφία»

<https://www.youtube.com/channel/UCiDJtUVHqCS7G6pByjBiZFg>

Μουσικό Σχολείο Λευκωσίας

<https://www.youtube.com/user/musicschoolnicosia>

Επικοινωνία:

Δρ. Ιωάννης Α. Ηλιάδης
Βυζαντινολόγος - Ιστορικός Τέχνης
Διευθυντής Βυζαντινού Μουσείου και Πινακοθήκης Ιδρύματος Αρχιεπισκόπου Μακαρίου
Γ', Λευκωσία

Στοιχεία επικοινωνίας:

Ηλ.ταχυδρομείο: ioanniseliades@gmail.com

Τηλέφωνο: 22430008, 99519998

Δρ. Αντιγόνη Πολυνείκη
Μουσικολόγος
Λειτουργός Κυπριακής Εθνικής Επιτροπής UNESCO

Στοιχεία επικοινωνίας:

Ηλ.ταχυδρομείο: apolyniki@culture.moec.gov.cy

Τηλέφωνο: 99396504

Byzantine Chant

[http://www.unesco.org.cy/Programmes-Byzantine Chant.EN-PROGRAMMES-04-02-03-22,EN](http://www.unesco.org.cy/Programmes-Byzantine%20Chant.EN-PROGRAMMES-04-02-03-22,EN)

Other names: Psaltic Art, Byzantine Music, Art of Chanting, Psalmody, Chant of Constantinople, Hymnody, Eastern Orthodox Church Music

Applicant:

Archbishop Makarios III Cultural Foundation Galleries & Cyprus Committee of Byzantine Studies

Communities Concerned - Bearers of the element:

The Church of Cyprus, Bishopric and parish churches, monasteries and nunneries, Seminaries and Theological Schools, Byzantine and Traditional Music Schools, Cantors and cantors associations, Choirs and Byzantine Music Choirs, Music Schools, Conservatories, Universities, the clergy and congregation and theologians.

Domain of Intangible Cultural Heritage:

Oral traditions and expressions
Social practices, rituals and festive events
Other: Music system

Date of inscription:

2017

As a living art, persevering for more than 2000 years, Byzantine chant is considered to be a significant cultural tradition and a comprehensive music system. Highlighting and enhancing musically the liturgical texts of the Orthodox Church, it is inextricably linked to the spiritual life and religious worship. It is part of the common ecclesiastical musical traditions that developed in the geographical area of the Eastern Roman (Byzantine) Empire (i.e. the Ecumenical Patriarchate of Constantinople, the Patriarchates of Alexandria, Antioch and Jerusalem, as well as present day Orthodox Churches of Greece, Cyprus, Albania, Bulgaria, Romania, Serbia and Arabic-speaking Orthodox Churches). It exemplifies the Byzantine and post-Byzantine spirit and culture, with influences from ancient Greek, Syrian and Jewish musical traditions.

This vocal art places its main focus in the rendering of the liturgical or ecclesiastical text. Every aspect of this tradition serves the dissemination and reception of the religious message. Arguably, Byzantine chant exists because of the word (“lexis”/ “logos”). Psaltic art has always been linked to the male voice, due to the specific gender roles during the service. However, women chanters are common in nunneries and participate to some extent in parishes and choirs of Byzantine music. The features of chanting constitute a

powerful combination of Greek literature, rhythm and music, intertwined with particular techniques and morphological idioms, transmitted aurally and orally.

The main characteristics of the tradition have remained unchanged over the centuries:

1) It is exclusively vocal music, without instrumental accompaniment. The occasional use of instruments (e.g. “*tambouras*”, “*psaltery*” etc.) facilitates the process of learning intricate melodies and intervals, but instruments are never part of chanting in church.

2) It is basically monophonic music. Harmonization is limited to the accompaniment of the melody by “*ison*” (a bass drone), which enriches the chant.

3) It is a modal musical tradition which uses the ecclesiastical eight-mode system of *Oktoechos* and the natural scale (non-tempered).

4) Giving precedence to “*logos*” (the word), it employs different styles of rhythm in order to accentuate the desired syllables of specific words in the liturgical text.

5) Neumatic notation (“*parasimantiki*”) is the written medium for transcribing the chants into written form (the neumes express relative pitches instead of absolute pitches and a well-developed system of markings indicate among others duration or tempo and expression).

Passed on mainly aurally and orally from generation to generation, it maintains a cultural wealth that is anchored in timeless and resilient aesthetics. The history of the Byzantine chant dates back to the apostolic times, developing in accordance with the evolution of hymnography.

The core community of the bearers of the element are the clergy and the church cantors (“*psaltes*” or “*kalophonarides*” as they are also called in Cyprus) as well as the monks and nuns, who, chanting at the lectern, praise God and serve the worshipping community. The contribution of the ‘amateur’ cantors is also very significant; they are talented members of the congregation, who chant alongside and assist church cantors every Sunday and during other services, thus participating in the continuation of this heritage and its dissemination in a broader context, not necessarily religious.

Although the art of chanting is strictly prescribed by the Canons of the Church and the performers remain faithful to them, as a living tradition it has undergone a certain evolutionary process in conjunction with historical, theological, ritualistic and aesthetic changes, until it gradually assumed its current form. Within this framework, each leading cantor (“*Protopsaltis*” or “*Lampadarios*”) maintains his own personal style, depending on his vocal abilities.

In addition to its performance and transmission in church, Byzantine chant is particularly flourishing due to the dedication of experts and non-experts, men, women and young people, who participate at various degrees and instances in its study, performance and dissemination: students of Byzantine music, members of choirs who perform Byzantine music, musicologists and theology professors and students as well as scholars in relevant fields (archaeologists, philologists, paleographers, anthropologists, etc.).

Relevant Institutions and Organisations in Cyprus

A. Church of Cyprus and Holy Metropolises

1. Church of Cyprus

Office for Information and Communication of the Church of Cyprus

Church of Cyprus

P.O. Box 21130

1502 Nicosia
Tel.: (+357) 22554600/611
Email: office@churchofcyprus.org.cy
Website: <http://churchofcyprus.org.cy>

2. Holy Metropolis of Paphos

P.O. Box 60054
8100 Paphos
Tel.: (+357) 26821000
Email: metropolis@impaphou.org, Tuxikos@impaphou.org
Website: <http://www.impaphou.org/>

3. Holy Metropolis of Kition

Larnaca
Tel.: (+357) 24652269, 24815032
Email: i.m.kitiou@logosnet.cy.net
Website: <http://imkitiou.org/>

4. Holy Metropolis of Kerinia

3, Achilleos street
2112 Aglantzia
P.O. Box 20258
2150 Aglantzia
Tel.: (+357) 22444242
Email: i.m.k.@cytanet.com.cy, info@m-kyrenia.org

5. Holy Metropolis of Lemesos

306, Ayiou Andreou street
3304 Limassol
Tel.: (+357) 25 864300
Email: grammateia.imlemesou@gmail.com
Website: <http://www.imlemesou.org/>

6. Holy Metropolis of Morphou

3, Mitropoleos street
2831 Evrychou
Tel.: (+357) 22932401
Email: info@immorfou.org.cy, internet@immorfou.org.cy
Website: <http://www.immorfou.org.cy/>

7. Holy Metropolis of Constantia - Ammochostos

Georgiou street
P.O. Box 34034
5309 Paralimni
Tel.: (+357) 23812444
Email: info@imconstantias.org.cy
Website: <http://www.imconstantias.org.cy/>

8. Holy Metropolis of Kykkos and Tillyria

Tel.: (+357) 22390681
Email: gramateiakykkos@gmail.com

Website: <http://imkykkou.org.cy/>

9. Holy Metropolis of Tamassos and Orini

Stavrou Stylianidi Avenue
2642 Episkopio
Tel.: (+357) 22465465
Email: imt@imtamasou.org.cy
Website: www.imtamasou.org.cy

10. Holy Metropolis Trimythountos

87, Dimitri Chamatsou street
2540 Dali
P.O. Box 11001
2550 Dali
Tel.: (+357) 22527000
Email: info@imtrimythountos.org.cy
Website: <http://www.imtrimythountos.org.cy/>

B. Seminaries and Theology Schools / University Departments

1. Theological Seminary “Apostle Barnabas” - Church of Cyprus

85A, Chatzipetri street
2057 Strovolos
Tel.: (+357) 22590333, 22590643
Email: ieratiki@cytanet.com.cy
Website: <http://ieratiki.cy.net>

2. Theological School, Church of Cyprus

1-7, Isokratous street
1016 Nicosia
Tel.: (+357) 22443055
Email: admissions@theo.ac.cy, info@theo.ac.cy
Website: <http://theo.ac.cy/>

3. Department of Theology and Culture, University of Nicosia

46, Makedonitissis Avenue
2417 Nicosia
Email: admissions@unic.ac.cy
Website: <https://www.unic.ac.cy/el/schools/tmima-theologias>

4. Theology Studies Postgraduate Program, University of Neapolis, Paphos

2, Danais Avenue
8042 Paphos
Tel.: (+357) 96560489, 99234157
Email: a.koutroumpeli@nup.ac.cy, t.alexandrakis@nup.ac.cy
Website: <http://www.nup.ac.cy/gr/courses/master-in-theological-studies/>

5. Department of Byzantine and Modern Greek Studies, School of Letters, University of Cyprus

P.O. Box 20537
1678 Nicosia

Tel.: (+357) 22893880
Email: bmg@ucy.ac.cy
Website: <https://www.ucy.ac.cy/bmg/el/>

C. Byzantine Music Schools / Music Schools

1. School of Byzantine Music of the Holy Metropolis of Paphos

P.O. Box 60054
8100 Paphos
Tel.: (+357) 26821000
Email: metropolis@impaphou.org, Tuxikos@impaphou.org
Website: <http://www.impaphou.org/>

2. School of Byzantine Music of the Holy Metropolis of Kition

Cultural Center of the Holy Monastery of Saint George Kontou
Larnaca
Tel.: (+357) 24652269 , 24815032
Email: i.m.kitiou@logosnet.cy.net
Website: <http://imkitiou.org/>

3. School of Byzantine and Traditional Music “Romanos the Melodist” of the Holy Metropolis of Lemesos

Holy Metropolis of Lemesos
306, Ayiou Andreou street
P.O. Box 56091
3304 Limassol
Tel.: (+357) 25864300
Email: gramateia@imlemesou.org.cy
Website: <http://romanosmelodos.com/>

4.. Annex of School of Byzantine and Traditional Music “Romanos the Melodist” of the Holy Metropolis of Lemesos in Kyperounta, Holy Church of St. Marina

Tel.: (+357) 99409041, 25532253
Website: <http://romanosmelodos.com/>

5. School of Byzantine Music “Osios Nilos” of the Holy Metropolis of Tamassos and Orini

Stavrou Stylianidi Avenue
2642 Episkopio
Tel.: (+357) 22465465
Email: imt@imtamassou.org.cy
Website: www.imtamassou.org.cy

6. School of Byzantine Music, Cultural and Environmental Foundation of the Holy Metropolis of Morphou

4, Ayion Varnava and Ilarionos street
2731 Peristerona
Morphou
Tel.: (+357) 22823330, 22823360
Website: politistiko@immorfou.org.cy

7. School of Byzantine Music of the Holy Monastery of Kykkos

Metochi of the Holy Monastery of Kykkos “Agios Prokopios”

Nicosia

Tel.: (+357) 22666565

Website: <http://imkykkou.org.cy/archives/2079>

8. School of Traditional Music “Ayia Sophia”

Website: <http://agiasofi-music.cy.net/>

9. Music School of Nicosia, Ministry of Education and Culture

Pancyprian Gymnasium

Archbishop Kyprianos Square

1016 Nicosia

Tel.: (+357) 22343518

Email: lyk-mousiko-lef@schools.ac.cy

Website: <http://mousiko-scholeio-lef.schools.ac.cy/>

10. Music School of Limassol “Marios Tokas”, Ministry of Education and Culture

Lanitio Lyceum

Archbishop Makarios III Avenue

Limassol

Tel.: (+357) 25692080

Email: lyk-mousiko-lem@schools.ac.cy

Website: <http://mousiko-scholeio-lem.schools.ac.cy/>

11. Music School of Paphos, Ministry of Education and Culture

7, Georgiou Griva Digeni street

8047 Paphos

Tel.: (+357) 26933660, 26932413

Email: lyk-mousiko-paf@schools.ac.cy

Website: <http://mousiko-scholeio-paf.schools.ac.cy/>

12. Music School of Ammochostos, Ministry of Education and Culture

69A, Foti Pitta Avenue

P.O. Box 35505

5350 Frenaros

Tel.: (+357) 23742853, 23820282

Email: lyk-mousiko-amm@schools.ac.cy

Website: <http://mousiko-scholeio-amm.schools.ac.cy/>

13. Music School of Larnaca, Ministry of Education and Culture

Lykeio Ayiou Georgiou

101, Georgiou Griva Digeni Avenue

6043 Larnaca

Tel.: (+357) 24823383

Email: mousiko-scholeio-lar@schools.ac.cy

Website: <http://mousiko-scholeio-lar.schools.ac.cy/>

D. Cantors’ Choirs and Choirs of Byzantine Music

1. “Saint John of Damascus” Choir of the Holy Archbishopric of Cyprus

Church of Cyprus
P.O. Box 21130
1502 Nicosia
Tel.: (+357) 22554600/611
Email: pddemosth1@gmail.com
Website: <http://churchofcyprus.org.cy>

2. Byzantine Choir of the Holy Metropolis of Paphos

P.O. Box 60054
8100 Πάφος
Tel.: (+357) 26821000
Email: metropolis@impaphou.org, Tuxikos@impaphou.org
Website: <http://www.impaphou.org/>

3. Byzantine Choir “Romanos the Melodist” of the Holy Metropolis of Lemesos

Holy Metropolis of Lemesos
306, Ayiou Andreou street
3304 Limassol
Tel.: (+357) 25 864300
Email: nlymbourides@yahoo.com
Website: <http://romanosmelodos.com/>

4. Byzantine Choir of the Holy Monastery of Kykkos

Metochi of the Holy Monastery of Kykkos “Agios Prokopios”
Nicosia
Tel.: (+357) 22666565
Email: 1) gramateiakykkos@gmail.com, 2) vas@cy.net
Website: <http://imkykkou.org.cy/archives/2079>

5. Byzantine Choir “Cypriot Melodists”

Tel.: (+357) 99095047
Email: evaggelosgeorgiou@gmail.com

E. Cultural and Research Centers / Institutions / Museums

1. Cultural Center of the Archbishop Makarios III Foundation

Archbishop Kyprianos Square
P.O. Box 21269
1505 Nicosia
Tel.: (+357) 22430008
Email: info@makariosfoundation.org.cy
Website: <http://www.makariosfoundation.org.cy/>

2. Cultural Foundation “Archangelos” of the Holy Monastery of Kykkos

P.O. Box 28192
Nicosia
Tel.: (+357) 22370002
Email: kentromeleton@gmail.com
Website: <http://politistiko-idryma.org.cy/>, www.imkykkou.com.cy

3. Cultural and Environmental Foundation of the Holy Metropolis of Morphou

4, Ayion Varnava and Ilarionos street
2731 Peristerona
Morphou
Tel.: (+357) 22823330, 22823360
Email: politistiko@immorfou.org.cy

4. Byzantine Museum and Art Galleries - Archbishop Makarios III Foundation
Archbishop Kyprianos Square
P.O. Box 21269
1505 Nicosia
Tel.: (+357) 22430008
Email: info@makariosfoundation.org.cy
Website: <http://www.makariosfoundation.org.cy/>

5. Cyprus Committee of Byzantine Studies
8, Lefkonos street
1011 Nicosia
Tel.: (+357) 99759021
Email: info@kebys.org
Website: <http://www.kebys.org>

6. Byzantinist Society of Cyprus
P.O. Box 24777
1303 Nicosia
Email: secretary@byzantinistsociety.org.cy, info@byzantinistsociety.org.cy
Website: <http://byzantinistsociety.org.cy/>

7. Cyprus Research Centre
6, Gladstonos street
1095 Nicosia
Tel.: (+357) 22456319, 22456320
Email: archeiokee@moec.gov.cy, apouradier_loizidou@moec.gov.cy
Website: <http://www.moec.gov.cy/kee/>

8. Society of Cypriot Studies
P.O. Box 21436
1508 Nicosia
Tel.: (+357) 22432578
Email: cypriotstudies@gmail.com
Website: <http://www.cypriotstudies.org/>, <http://cypriotstudies.blogspot.com.cy/>

BIBLIOGRAPHY – CYPRUS

Αργυρού, Χ. (2011) *Διδάσκοντας τη Βυζαντινή Κύπρο μέσα από τις πηγές: πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές για τη διδασκαλία της ιστορίας της Κύπρου κατά τη βυζαντινή περίοδο* (Βιβλίο και ψηφιακός δίσκος πηγών για τον εκπαιδευτικό), Λευκωσία: Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων.

Βασιλειάδης, Χ. (1999) *Τυπική Διάταξη της καθ' ημέραν Ακολουθίας*, Λευκωσία: Εκδόσεις Τάισια.

Βασιλειάδης, Χ. (2012) *Η συμβολή της εκκλησιαστικής μουσικής στο ποιμαντικό έργο της εκκλησίας*, Διδακτορική διατριβή, Λευκωσία: Αγία Ταΐσία.

Βασιλειάδης, Χ. (2013) *Δέκα μελέτες για την ψαλτική τέχνη*, Λευκωσία: Αγία Ταΐσία.

Βασιλειάδης, Χ. (2014) *Αναλύσεις χαρακτήρων ποιότητας βυζαντινής μουσικής*, Αγία Ταΐσία.

Βασιλειάδης, Χ. (2015) *Αθησαύριστες επιστολές του διδασκάλου της ψαλτικής τέχνης Οικονόμου Χαραλάμπους*, Λευκωσία: Αγία Ταΐσία.

π. Δημοσθένους, Δ. (2002) 'Το κλιτόν μέλος ως ενδεδειγμένος τρόπος ανάγνωσης του ευαγγελίου', στο Π. Χατζημάρκος & Κ. Κοκκινόφτας (επιμ.), *Ύψιστου κλήσις*, Εορταστικός Τόμος με την ευκαιρία της συμπλήρωσης σαράντα χρόνων λειτουργίας της Ιερατικής Σχολής Απόστολος Βαρνάβας, Λευκωσία, σ. 163-174.

π. Δημοσθένους, Δ. (2016) *Η μελοποιία του Αρχιερατικού καιρού*, Μεταπτυχιακή διατριβή, Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφου, Πάφος.

Ιερά Αρχιεπισκοπή Κύπρου (1994-2016) *Κύπρια Μηναία* (τομ. 1-11), Θεσσαλονίκη: Μέλισσα.

Ιωάννου – Βασιλείου, Δ. (2009) *Το Δωδεκάορτο – Εικόνα: Η άλλη γλώσσα της Θεολογίας*, Λευκωσία: Εκδόσεις Βιβλικεκδοτική.

Καλλίνικος, Θ. (1948) *Εθνική ψαλμωδία: περιέχουσα τας φήμας και πολυχρονισμούς της Ιεράς Συνόδου Κύπρου, Δοξολογίας, Πολυχρονισμούς του Βασιλέως των Ελλήνων Παύλου Α' και δημώδη ελληνικά άσματα και άλλα*, Λευκωσία: [χ.ε.].

Καλλίνικος, Θ. (1951) *Κυπριακή λαϊκή μούσα*, Λευκωσία: [χ.ε.].

Καλλίνικος, Θ. (1958) *Νέον Αναστασιματάριον: περιέχον την εν ταις Κυριακαίς του ενιαυτού ψαλλομένην Αναστάσιμον Ακολουθίαν*, 2η έκδ., Λευκωσία: [χ.ε.].

Καλλίνικος, Θ. (1956) *Δοξαστάριον*, Λευκωσία: [χ.ε.].

Καλλίνικος, Θ. (1973) *Μουσικός Λειτουργικός Θησαυρός: περιέχον άπαντα τα εν τη Ιερά Λειτουργία ψαλλόμενα*, Λευκωσία: [χ.ε.].

Καλλίνικος, Θ. (1977) *Ειρμολόγιον: περιέχον τα κυριώτερα αυτόμελα και όλας τας καταβάσις του ενιαυτού μετά των μεγαλυναρίων των Δεσποτικών και Θεομητορικών εορτών*, Λευκωσία: [χ.ε.].

Καλλίνικος, Θ. (1976) *Μεθοδικός οδηγός: δια την εκμάθησιν της Εκκλησιαστικής Βυζαντινής Μουσικής, απαραίτητος δια τους σπουδαστάς των ωδείων, των παιδαγωγικών ακαδημιών, των εκκλησιαστικών σχολών και των ιεροψαλτών*, Λευκωσία: [χ.ό.].

Καλλίνικος, Θ. (1977) *Η Αγία και Μεγάλη Εβδομάς*, Λευκωσία: [χ.ε.].

Καλλίνικος, Θ. (1977) *Μέγα θεωρητικόν εκκλησιαστικής βυζαντινής μουσικής*, Λευκωσία: [χ.ό.].

Καλλίνικος, Θ. (1977) *Μέγα θεωρητικόν εκκλησιαστικής βυζαντινής μουσικής*, Λευκωσία: [χ.ε.].

Καλλίνικος, Θ. (1978) *Τριώδιον και ο Ακάθιστος Ύμνος*, Λευκωσία: [χ.ε.].

Καλλίνικος, Θ. (1984) *Νεκρώσιμος Ακολουθία: περιέχουσα: Α'. Άπασαν την Νεκρώσιμον και Επιμνημόσυνον Ακολουθία, Β'. Την αυτήν εν Μουσικώ Κειμένω*, Λευκωσία: [χ.ε.].

Καράς, Σ. (1986) *Μέθοδος Ελληνικής Μουσικής: Θεωρητικόν Α'-Β'*, Αθήνα: [χ.ε.].

Κέντρο Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου (2006) *Η βυζαντινή μουσική και οι αναστάσιμοι ύμνοι*. Πρακτικά συνεδρίου (Λευκωσία, 6 Μαΐου 2005), Λευκωσία: Κέντρο Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου.

Κιτρομηλίδου, Μ. (2001) *Κυπριακά Δημοτικά Θρησκευτικά Ποιήματα από το Ανέκδοτο Χειρόγραφο του Εμμανουήλ Χριστοδούλου-Χατζηφιλίππου, Χουλιώτη*. Λευκωσία: Κέντρο Μελετών, Ιεράς Μονής Κύκκου.

Κωνσταντίνου Γ. (1997) *Θεωρία και Πράξη της Εκκλησιαστικής Μουσικής*, Αθήνα: [χ.ε.].

Μιχαηλίδης, Σ. (2003) (c. 1981) *Εγκυκλοπαίδεια της Αρχαίας Ελληνικής Μουσικής*. Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τράπεζας.

Νεοφύτου, Α. (2014) *Λαϊκή λατρεία στην παραδοσιακή κοινωνία της Κύπρου. Οι γιορτές του Δωδεκαημέρου*, Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, Λευκωσία: Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών.

Παπαδόπουλλος, Θ. (επιμ.) (2005) *Ιστορία της Κύπρου, τ. Γ', Βυζαντινή Κύπρος*, Λευκωσία: Ίδρυμα Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ'.

Παπαδοπούλου, Θ. (2010) *Εκκλησιαστική Σάλπιγξ: άπαντα τα βυζαντινομουσικολογικά Στυλιανού Χουρμουζίου*, Λευκωσία: Θεόδωρος Παπαδόπουλος.

Παπασάββας, Ν. (2000) *Μεθοδική διδασκαλία της εκκλησιαστικής βυζαντινής μουσικής*, Λεμεσός: Παπασάββας Νίκος.

Πρωτοπαπά, Κ. (2012) *Τα έθιμα του θανάτου στην παραδοσιακή κοινωνία της Κύπρου. Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών*, Λευκωσία: Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών: Λευκωσία.

Πρωτοπαπά, Κ. (2009) *Έθιμα της γέννησης στην παραδοσιακή κοινωνία της Κύπρου*, Λευκωσία: Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών: Λευκωσία.

Σοφοκλέους, Α. Κ. (2009) *Στυλιανός Χουρμούζιος: Εκπαιδευτικός, δημοσιογράφος, πρωτοψάλτης, λογοτέχνης*, Λευκωσία: I.M.M.E. Intercollege.

Σοφοκλέους, Α. Κ. (επιμ.) (2010) *Ο πάππος και η δισέγγονη / Στυλιανού Χουρμούζιος*, Λευκωσία: Εν Τύποις.

Χαραλάμπους, Ο. (1940) *Βυζαντινής μουσικής χορδή: θεωρητικόν*, Πάφος: Ιερά Μητρόπολις Πάφου.

Χατζησολωμού, Σ. Ι. (1975) *Βυζαντινή θεία λειτουργία: περιέχουσα άπαντα τα εν τη θεία και ιερά λειτουργία ψαλλόμενα εμπειπλουτισμένη δια σπουδαιοτάτου και εξαιρετού χρείας περιεχομένου, καταρτισθείσα κατά τα κλασσικά πρότυπα της ιεράς μουσικής της Ορθοδόξου Ανατολικής Εκκλησίας*, Λευκωσία: [χ.ε.].

Χατζησολωμού, Σ. Ι. (2003) *Ασματική Ακολουθία της Υπεραγίας Θεοτόκου της Αποκαλύψεως*, Λευκωσία: Ιερά Βασιλική και Σταυροπηγιακή Μονή Κύκκου.

Χατζησολωμού, Σ. Ι. (2004) *Βυζαντινός Ακάθιστος Ύμνος: ήτοι ασματική ακολουθία του Ακαθίστου Ύμνου καταρτισθείσα κατά τα κλασσικά πρότυπα της ιεράς μουσικής της Ορθοδόξου Ανατολικής Εκκλησίας*, Λευκωσία: Έκδοσις Ιεράς Μονής Κύκκου.

Χατζησολωμού, Σ. Ι. (2005) *Βυζαντινός Όρθρος: ήτοι ασματική ακολουθία περιέχουσα άπαντα τα κατά τον όρθρον των Κυριακών κυρίως ψαλλόμενα καθώς και τα ουσιωδέστερα εκ του αναστασιματαρίου και άπαντα τα εκ του ειρμολογίου των τε ακινήτων και κινητών εορτών, καταρτισθείσα κατά τα κλασσικά πρότυπα της Ιεράς Μουσικής της Ορθοδόξου Ανατολικής Εκκλησίας και κατά το αρχαίον και σεμνοπρεπές ύφος της Μεγάλης Εκκλησίας*, Λευκωσία: Κέντρο Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου.

Χατζησολωμού, Σ. Ι. (2006) *Βυζαντινή Αγία και Μεγάλη Εβδομάς: ήτοι ασματική ακολουθία της Εβδομάδος των Παθών του Κυρίου καθώς και της Λαμπροφόρου Αναστάσεως μετά τε της τυπικής διατάξεως καταρτισθείσα κατά τα κλασσικά πρότυπα της ιεράς μουσικής της Ορθοδόξου Ανατολικής Εκκλησίας και κατά το αρχαίον και σεμνοπρεπές ύφος της Μεγάλης Εκκλησίας*, Λευκωσία: Κέντρο Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου.

Χατζησολωμού, Σ. Ι. (2006) *Βυζαντινόν Εορτολόγιον: ήτοι δοξαστάριον του Όρθρου του όλου ενιαυτού των τε ακινήτων και κινητών εορτών μετά των κυριωτέρων στιχηρών των Αίνων καταρτισθέν κατά τα κλασσικά πρότυπα της ιεράς μουσικής της Ορθοδόξου Ανατολικής Εκκλησίας και κατά το αρχαίον και σεμνοπρεπές ύφος της Μεγάλης Εκκλησίας μετά άκρως ενδιαφέροντος μεσαιωνικού παραρτήματος*, Λευκωσία: Κέντρο Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου.

Χατζησολωμού, Σ. Ι. (2006) *Εγχειρίδιον ιστορίας, βυζαντινής μουσικής, υμνολογίας, λειτουργικής, τυπικού εκκλησίας, απαγγελίας αναγνωσμάτων*, Έμπα, Πάφος: [χ.ε.].

Χατζησολωμού, Σ. Ι. (2007) *Βυζαντινός εσπερινός: περιέχων άπαντα τα του Μεγάλου Εσπερινού, του Εσπερινού της Μεγάλης Τεσσαρακοστής, της Λειτουργίας των Προηγιασμένων, του Μεγάλου Αποδείπνου, καθώς και τα κυριώτερα του Εσπερινού του εορτολογίου του όλου ενιαυτού, των τε ακινήτων και κινητών εορτών, ήτοι των Μηναίων, του Τριωδίου και Πεντηκοσταρίου, κατά τα κλασσικά πρότυπα της ιεράς μουσικής της Ορθοδόξου Ανατολικής Εκκλησίας και κατά το αρχαίον και σεμνοπρεπές ύφος της Μεγάλης Εκκλησίας*, Λευκωσία : Κέντρο Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου.

Χουρμούζιος, Σ. (1922) *Η Νεκρώσιμος Ακολουθία: κατά το τυπικόν της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας*, Λευκωσία: Τυπογραφείον "Θεσσαλονίκης".

Χουρμούζιος, Σ. (1924) *Μέθοδος προς ταχείαν εκμάθησιν της βυζαντινής μουσικής*, Λευκωσία: Τύποις Θεσσαλονίκης.

Χουρμούζιος, Σ. (1934) *Ο Δαμασκηνός: ήτοι θεωρητικόν πλήρες της βυζαντινής μουσικής, μετά γυμνασμάτων προς πρακτικὴν διδασκαλίαν εν τω τέλει*, Λευκωσία: Τύποις Μουσών.

Χουρμούζιος, Σ. (1934) *Εθνική Μούσα: Τυπική Διάταξις*, Κύπρος: [χ.ε.].

Χουρμούζιος, Σ. (1936) *Μέθοδος προς εύκολον διδασκαλίαν της Βυζαντινής Μουσική*, 2η έκδ., Λευκωσία: Τύποις Μουσών.

Demetriou, C. I. (2002) 'Die Musikalische Praxis der Griechisch-Orthodoxen Kirche Zyperns und ihre Hauptvertreter (14.-20. Jahrhundert)', *Επετηρίδα Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών*, 28, pp. 43-63.

Demetriou, C. I. (2007) *Spätbyzantinische Kirchenmusik im Spiegel der zypriotischen Handschriftentradition. Studien zum Machairas Kalophonon Sticherarion A4*, Frankfurt am Main.

Jakovljevic, A. (1990) *Catalogue of Byzantine Chant Manuscripts in the Monastic and Episcopal Libraries of Cyprus*, Nicosia: Cyprus Research Centre.

Metcalf, M. D. (2009) *Byzantine Cyprus (491–1191)*, Nicosia: Cyprus Research Centre.

Polyniki, A. (2011) *From wedding dance floors to music classrooms: Narratives of Learning to Play Traditional Music Instruments Amongst Greek Cypriots (1930-2010)*, PhD thesis, Reading: University of Reading.

Websites

Χορωδία Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κύπρου «Άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός»
<https://www.youtube.com/user/1demosth>

Βυζαντινή χορωδία «ΡΩΜΑΝΟΣ Ο ΜΕΛΩΔΟΣ» της Ιεράς Μητροπόλεως Λεμεσού
https://www.youtube.com/watch?v=dGq7i6mcJ_o&list=PLjITXn39PN3ZOHRD6-WRcexBabJdb7Wpt

Ιερά Μονή Κύκκου
<https://www.youtube.com/user/mkykkou>

Σχολή Παραδοσιακής Μουσικής «Αγία Σοφία»
<https://www.youtube.com/channel/UCIDJtUVHgCS7G6pByjBiZFg>

Μουσικό Σχολείο Λευκωσίας
<https://www.youtube.com/user/musicschoolnicosia>

Contact:

Dr Ioannis Eliades
Byzantinologist,
Director of the Byzantine Museum and Art Galleries of the Archbishop Makarios III
Foundation, Nicosia
Email: ioanniseliades@gmail.com
Tel: (+357) 22430008, 99519998

Dr Antigoni Polyniki
Musicologist
Cyprus National Commission for UNESCO, Officer
Email: apolyniki@culture.moec.gov.cy
Tel: (+357) 22809809, 99396504